

POLDERMODEL HIELP NIET BIJ INPOLDEREN

Zeeland werd in de late Middeleeuwen voortdurend geteisterd door overstromingen, omdat de toenmalige landeigenaren niet investeerden in dijken. Pas toen welvarende handelaren uit de stad in de 17de eeuw gingen investeren in de aanleg van polders en dijken, kreeg Zeeland droge voeten. Dat blijkt uit onderzoek van Piet van Cruyningen.

Het befaamde Nederlandse poldermodel is niet in de Zeeuwse polders ontstaan, concludeert de Wageningse historicus. De gedachte dat lokale boeren zich verenigden in waterschappen om samen tegen het water te strijden, strookt niet met de werkelijkheid. Aan het eind van de Middeleeuwen stonden grote delen van het huidige Zeeland onder water, omdat de vroege eigenaren – lokale boeren, kerk en adel – niet investeerden in dijken. De opbrengst van de Zeeuwse veengrond was dan ook schamel. Veel boeren streden niet tegen het water, maar trokken weg. ‘Zeeuws-Vlaanderen stond voor 80 procent onder water’, zegt Van Cruyningen.

In de 16de eeuw waren er dan ook talrijke overstromingen. Maar die bleken een geluk bij een ongeluk, want de Noordzee zette vruchtbare zeeklei af. ‘Dat ging heel snel. In dertig jaar tijd steeg het Zeeuwse land met een halve meter klei. Dat was zulke goede landbouwgrond dat het loonde om te investeren in dijken.’

SMEERGELD

Behalve Walcheren, dat ruim boven NAP lag, werd heel Zeeland ingepolderd. Stukje bij beetje. Dat inpolderen was een dure klus. Voor het inpolderen van 500 hectare zeeland was je 100.000 gulden kwijt. De boeren hadden dat geld niet, de adel en kerk ook niet. Maar in Middelburg, dat een kwart van de schepen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie leverde, zat veel geld. De VOC-handelaren investeerden in inpoldering: naar ra-

Boven: Zeeland in 1580.
Links: Een boerderij uit 1618 in de polder Borssele, gebouwd kort na de bedijking van die polder.
Rechts: Burgemeester Hendrick Thibaut (1604-1667) van Middelburg bezat in 1665 in Zeeuws-Vlaanderen 1.200 hectare land.

to van hun investering kregen ze grond toegewezen in de nieuwe polder, die ze met winst doorverkochten of verpachten aan ambitieuze boeren. Die gingen op grootchalige wijze tarwe, gerst, vlas en meekrap verbouwen.

Uit eigendomspapieren uit die tijd maakt Van Cruyningen op dat ook veel kooplieden uit Amsterdam en Rotterdam in de Zeeuwse inpoldering investeerden. Net als veel hoge ambtenaren uit Den Haag. ‘Je moest een vergunning aanvragen als je een stuk land wilde indijken. Ik vermoed dat de betreffende ambtenaren betrokken waren bij het verlenen van vergunningen, in ruil voor een aandeel in de nieuwe polder. Dat lijkt dus een

vorm van smeergeld.’

Naarmate de inpoldering vorderde, ontstonden steeds meer conflicten. Bijvoorbeeld tussen de buitenste polders die moesten opdraaien voor het onderhoud van de zeedijk, en de binnenste polders die daarvan profiteerden. Als gevolg kwam de overheid met steeds meer regels. Uiteindelijk, eind 18de eeuw wordt het dijkonderhoud een staatszaak met de komst van Rijkswaterstaat.

ELITES

Er werd in die tijd weinig gepolderd in de polder, zegt Van Cruyningen, ook niet door de waterschappen. ‘De waterschappen waren geen democratische organisa-

ties. Voor stemrecht had je bijvoorbeeld minimaal 20 hectare grond nodig. De elites bestuurden.’ Wel werd hier de kiem gelegd voor het poldermodel, zegt de historicus. De bestuurders van de schappen stonden overleg tussen boeren en buitenlui zonder stemrecht toe, met name om conflicten te voorkomen en op te lossen.

Van Cruyningen werkt parttime bij de leerstoelgroep Agrarische en Milieugeschiedenis in Wageningen. Hij werkt daarnaast voor het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, in Den Haag. Zijn onderzoek past in een breder project van het Huygens Instituut naar de ontstaansgeschiedenis van het poldermodel. **AS**